

# AZƏRBAYCAN RESPUBLİKASI

*Əlyazması hüququnda*

## AZƏRBAYCANIN XARİCİ-MƏDƏNİ ƏLAQƏLƏRİNİN İNKİŞAFINDA HEYDƏR ƏLİYEV FONDUNUN ROLU

İxtisas: 5901.01- “Beynəlxalq münasibətlər”

Elm sahəsi: siyasi elmlər

İddiaçı: **Zaur Salavat oğlu İbrahimov**

Fəlsəfə doktoru elmi dərəcəsi almaq üçün  
təqdim edilmiş dissertasiyanın

### **AVTOREFERATI**

**Bakı – 2022**

Dissertasiya işi Bakı Dövlət Universitetinin "Diplomatiya və müasir inteqrasiya prosesləri" kafedrasında yerinə yetirilmişdir.

Elmi rəhbər: siyasi elmlər doktoru, professor  
**Hicran Kamran qızı Hüseynova**

Rəsmi opponetlər: siyasi elmlər doktoru, professor əv.  
**Hikmət Baba oğlu Məmmədov**

siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
**Ləman Zahid qızı Qarayeva**

siyasi elmlər üzrə fəlsəfə doktoru, dosent  
**Ülviyyə Turab qızı Haqverdi**

Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Ali Attestasiya Komissiyasının Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən FD 2.30 Dissertasiya Şurası

Dissertasiya  
şurasının sədri:



Akademik  
**Urxan Kazım oğlu Ələkbərov**

Dissertasiya  
şurasının elmi katibi:



siyasi elmlər doktoru, professor  
**Ziyafət Ziya qızı Həbibova**

Elmi seminarın  
sədri:



siyasi elmlər doktoru, prof.əv.  
**Adil Mirabdulla oğlu Mirabdullayev**

## **İŞİN ÜMUMİ SƏCIYYƏSİ**

**Mövzunun aktuallığı və işlənmə dərəcəsi.** Öz müstəqilliyini bərpa etdikdən sonra Azərbaycan yalnız coğrafi baxımdan şərqlə qərbin kəsişməsində qərar tutmadı, yeni tarixi şəraitdə Azərbaycan həm də bu sivilizasiyalarla üzbəüz qaldı. Müstəqil Azərbaycan indi fərqli mədəniyyətlərin və sivilizasiyaların qovuşduğu bir coğrafiya deyil. Azərbaycan həm də bu sivilizasiyaların qarşılıqlı mövcudluğuna, inkişafına şərait yaradan, bu istiqamətdə uyğun siyasət yeridən bir məkandır. Müasir dövrdə Azərbaycan Respublikası dünya dövlətləri ilə xarici-mədəni, humanitar aspektdə əlaqələr yaratmaqla mədəniyyətlərarası münasibətlərdə yeni çağırışlar formalaşdırmaqdadır. Heç şübhəsiz ki, bu yeni çağırışlarda xarici siyasətin “yumşaq güc” amilindən məharətlə istifadə edilməkdədir. Bu çağırışlarda mədəni diplomatiya ölkənin beynəlxalq təbliğatı üçün bir neçə səmərəli variantdan birinə çevrildi. Məhz bu dövrdə Heydər Əliyev Fondunun əsasının qoyulması ilə Fondun Prezidenti, Birinci vitse-prezident Mehriban xanım Əliyeva mədəni diplomatiya söylərini yeni səviyyəyə qaldırdı və bu cür fəaliyyətlərin möhkəm və institusional şəkildə həyata keçirilməsi ölkənin milli brendləşməsinə öz töhfəsini gətirdi.

Bütün bunları nəzərə almaqla mövzunun aktuallığını aşağıdakılarla əlaqələndirmək mümkündür:

1. İlk növbədə qloballaşan müasir dünyada cərəyan edən müxtəlif xarakterli proseslərin dünya siyasətinin gündəliyinə çıxarılmasında, onların inkişafında və onlar ətrafında ictimai fikrin yaradılmasında qeyri-hökumət təşkilatlarının təsir gücünün müəyyənləşdirilməsi günü-gündən daha geniş aktuallıq kəsb edir.

Müasir mərhələdə vətəndaş cəmiyyəti quruculuğu davamlı inkişafa meyilli olan istənilən dövlətin qarşısında duran ən vacib məsələlərdən biridir. Nəzərə almaq lazımdır ki, vətəndaş cəmiyyətinin başlıca elementi rolunda qeyri-hökumət təşkilatları çıxış edirlər. Qeyri-hökumət təşkilatları hazırkı mərhələdə dövlət siyasətinin səmərəliliyinə təsir etmək iqtidarında olan effektiv element rolunda çıxış edir. Bu baxımdan, dövlət qeyri-hökumət təşkilatları sisteminin

inkişafında xüsusi əhəmiyyət kəsb edir Qeyri hökumət təşkilatlarının yaradılmasının və fəaliyyətinin başlıca səbəbi bütün istiqamətlərdə milli maraqların qorunması, ölkənin həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, milli-mədəni dəyərlərimizin təbliğ olunmasından ibarət olmuşdur.

2. Beynəlxalq münasibətlərdə ölkənin nüfuzunun artırılması, imicinin formalaşdırılması, ölkənin hüquqi müstəvidə defakto tanınması qismində Heydər Əliyev Fondunun xüsusi rolunun araşdırılması elmi-praktiki əhəmiyyət daşıyır.

Heydər Əliyev Fondunun yaradılması və fəaliyyətinin başlıca motivini bütün istiqamətlərdə milli maraqların qorunması, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, milli-mədəni dəyərlərimizin təbliğ olunmasından ibarət olmuşdur. Sözsüz ki, cəmiyyətdə sosial-iqtisadi rifahın təmin olunması, mənəvi dəyərlərin aşılınması, sağlam ruhlu nəsil yetişdirilməsi və s. Heydər Əliyev Fondunun yaradılması və fəaliyyət istiqamətlərini təşkil edir. Hətta, qeyd etmək lazımdır ki, bütün dünyada bu səviyyədə geniş istiqamətlər üzrə fəaliyyət göstərən və milli maraqları qorumağı bacaran ictimai təşkilatlar çox az saydadır.

3. Humanizm prinsiplərinin təbliğ edilməsi, onların gözlənilməsi ilə bağlı dünyaya çağırış edilməsi müasir reallıqlar fonunda sülhün və təhlükəsizliyin etibarlı şəkildə təmin olunması tələblərindən irəli gəlir. Qlobal siyasi proseslərdə mədəni-mənəvi dəyərlərin rolunun artdığı bir dövrdə Azərbaycanın da xarici ölkələrlə əlaqələrinin genişlənməsində xüsusi olaraq humanitar-mədəni diplomatiyaya və onun alətlərinə yer verilməsi zəruri olmaqla xüsusi maraq doğurur.

Heydər Əliyev Fondunun da fəaliyyətinin əsas istiqamətinin mədəniyyətlərarası dialoqun yaradılmasına və inkişaf etdirilməsinə yönəldildiyini vurğulamaq lazımdır. Fond öz fəaliyyəti ilə müasir ictimai təşkilatın qlobal sülhün, barışın təmin edilməsi istiqamətində fəaliyyətinin yeni modelini təqdim edir. Heydər Əliyev Fondu milli-mədəni dəyərlərin qorunması, təbliğ edilməsi ilə yanaşı, başqa xalqların mədəni dəyərlərinin qorunmasına da böyük qayğı ilə yanaşmaqla bərabər dünyaya çağırış da edir.

4. Dünya siyasi səhnəsinə multikulturalizmin Azərbaycan modelinin gətirilməsi, araşdırılması və örnəyin tətbiqi üçün vasitələrin

müəyyən edilməsi və siyasi elmdə mövcud olan boşluğun aradan qaldırılması aktuallıq kəsb etməkdədir.

Bu baxımdan Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətinin başlıca prinsipi mədəniyyətlərarası dialoqun inkişaf etdirilməsi yolu ilə dünya xalqlarının bir-birilərinə yaxınlaşmalarına, dinc, yanaşı mövcud olmalarına nail olmaqdan ibarətdir. Fond bütün fəaliyyəti dövründə bu prinsipə sadıqlıq nümayiş etdirmişdir. Təsadüfi deyildir ki, Heydər Əliyev Fondunun da yaxından töhfəsi ilə Azərbaycan bu gün müxtəlif mədəniyyətlərin, dinlərin uzlaşdırılması nöqtəsinə çevrilmişdir. Heydər Əliyev Fondu dünya xalqlarının maddi-mənəvi dəyərlərinin qorunmasında yaxından iştirak edərək, ümumilikdə beynəlxalq ictimai şüurda Azərbaycan dövlətinin pozitiv obrazını formalaşdırmağı bacarmışdır.

5. Ermənistanın Azərbaycana qarşı ərazi iddialarının ortaya atılmasında xristian Qərb sivilizasiyasının fəaliyyətinin özünəməxsus rolu vardır və bu kimi fəaliyyətlərin, dezinformasiyanın qarşısının alınmasında humanitar-mədəni diplomatiya və onun vasitələrinin rolunun öyrənilməsi aktuallıq kəsb etməkdədir.

Heydər Əliyev Fondu həyata keçirdiyi istənilən layihə çərçivəsində, iştirak etdiyi istənilən tədbirdə Qarabağ həqiqətlərini diqqətə çatdırmağa, Ermənistanın Azərbaycana qarşı təcavüzkar siyasəti, azərbaycanlılara münasibətdə törədilən qanlı cinayətləri beynəlxalq səviyyədə diqqətə çatdırmağa çalışmışdır. Bu istiqamətdə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyevanın və Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın əvəzolunmaz fəaliyyətini xüsusi qeyd etmək lazımdır. Leyla Əliyevanın rəhbərliyi ilə “Xocalıya ədalət” kampaniyası nəticəsində demək olar ki, artıq bütün dünya Ermənistanın işğalçı və təcavüzkar dövlət olması haqqında aydın təsəvvürlərə malikdir

Dissertasiya mövzusu kimi müəyyənləşdirilmiş tədqiqat mövzusu ətrafında kifayət qədər elmi əsərlər mövcuddur. Dövri mətbuatda Heydər Əliyev Fondunun yaranması, fəaliyyəti, Azərbaycan və dünya xalqları qarşısında xidmətləri haqqında geniş yazılar, elmi məqalələr yazılmışdır. Həmçinin, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın haqqında xeyli əsərlər hazırlanmışdır. Bunların bəziləri ətrafında təhlillər apararaq seçilmiş mövzunun elmi işlənmə

dərəcəsi haqqında müəyyən təsəvvürlərə malik olmaq mümkündür. Bu məqamda qeyd edə bilərik ki, tədqiqat mövzusunə aid əsərləri müəyyən bir şəkildə qruplaşdırmaq mümkündür. Belə ki, ayrıca olaraq Heydər Əliyev Fondunun yaranmasından və fəaliyyətindən bəhs olunan əsərləri qeyd etmək olar. Bu səpkidən olan əsərlərə diqqət yetirsək görərik ki, Fondun Azərbaycanda həyata keçirdiyi sosial-iqtisadi, siyasi, humanitar layihələr, proqramlar ətrafında geniş təhlillər aparılmışdır.

Azərbaycan mədəniyyətinin, milli dəyərlərinin qorunmasında və təbliğində, elm, təhsil, səhiyyə sahəsində həyata keçirilmiş genişmiqyaslı tədbirlərin ölkənin ümumi inkişafına verdiyi töhfə və s. ətrafında araşdırmalar aparılmışdır. Məsələn, “Heydər Əliyev Fondu - 10: bibliografiya” adlı kitabda Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətini əhatə edən yazılar və məqalələr öz əksini tapmışdır.<sup>1</sup> Kitabda Heydər Əliyev Fondunun bütün sahələrdə olduqca əhəmiyyətli layihələr həyata keçirdiyi əsaslandırılmışdır. Bu zaman, həmçinin, Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban Əliyeva, Fondun vitse-prezidenti Leyla Əliyeva tərəfindən həyata keçirilən fəaliyyətlərin əhəmiyyətindən bəhs olunur. Yeni Azərbaycan Partiyasının saytında getmiş “Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətə başlamasından 10 il keçir” adlı yazıda on il müddətində Fond tərəfindən həm ölkə daxilində, həm də müxtəlif ölkələrdə həyata keçirilmiş tədbirlərdən bəhs olunur. Nəzərə çatdırılır ki, Azərbaycanda elmin, təhsilin, mədəniyyətin inkişafında Heydər Əliyev Fondu olduqca təsirli rol oynamışdır və bu fəaliyyət bu gün də davam etdirilməkdədir.<sup>2</sup>

Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın milli-mədəni dəyərlərimizin, dünya mədəni irsinin qorunması, Azərbaycan həqiqətlərinin beynəlxalq müstəvidə yayılması və s. istiqamətindəki fəaliyyətindən bəhs olunan çoxsaylı əsərlər mövcuddur. Belə əsərlərə

---

<sup>1</sup> Heydər Əliyev Fondu - 10: bibliografiya /tərt. ed. M.Vəliyeva, M.İbrahimova; ixt. red. və burax. məsul K.Tahirov; Azərbaycan Milli Kitabxanası. Bakı, 2014, 585 s.

<sup>2</sup> Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətə başlamasından 10 il keçir// <http://www.yap.org.az/az/view/news/461/heyder-eliyev-fondunun-fealiyyete-bashlamasindan-10-il-kechir>(müraciət tarixi:15.06.16)

misal olaraq S.Cəfərov tərəfindən tərtib olunmuş “Xoşməramlı səfir”, Əliyev Ə. tərəfindən tərtib olunmuş “Xoşməramlı Səfir”, A.Hacızadənin müəllifi olduğu “Şərqi fəxri ulduzu”, müəllifinin İ.Hüseynovanın olduğu “Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyəti nəciblik və mərhəmət nümunəsidir”, S. Quliyevanın “İSESKO və Azərbaycan əlaqələri”, H. Mirələmovun “Missiya” və s. göstərmək olar. Qeyd etdiyimiz əsərlərdə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın həyat və fəaliyyətindən bəhs olunur.<sup>3</sup> Nəzərə çatdırılır ki, Mehriban Əliyeva Azərbaycanda xeyriyyəçilik institutunun əsasını qoymuşdur. Azərbaycanda elmin, təhsilin, səhiyyənin inkişafına istiqamətlənmiş çoxsaylı layihələrin həyata keçirilməsi üçün müvafiq təşəbbüslərlə çıxış etmişdir.

Eləcə də S.Aslamın “Mehriban Aliyeva An icon of Education, Peace and Development”<sup>4</sup> əsərində Azərbaycan mədəniyyətinin dünyada tanınması, beynəlxalq ictimai şüurda ölkəmizin pozitiv obrazının yaradılması istiqamətində əvəzolunmaz fəaliyyəti ətrafında təhlillər aparılmış, həmçinin, ayrı-ayrı dünya xalqlarının maddi-mədəni irsinin qorunması istiqamətində də Mehriban xanım Əliyevanın böyük xidmətlərindən bəhs olunmuşdur. Qeyd edilən əsərlərdə nəzərə çatdırılır ki, Mehriban Əliyeva tərəfində həyata keçirilən fəaliyyət beynəlxalq səviyyədə yüksək qiymətləndirilmişdir və o, ən mötəbər orden və titullara layiq görülmüşdür.

Azərbaycan Respublikasının xarici-mədəni əlaqələrinin genişləndirilməsində Mehriban Əliyevanın verdiyi töhfələrin də xüsusi əhəmiyyəti vardır. Məsələn, YUNESKO-Azərbaycan əlaqələrinin hazırkı yüksək inkişaf səviyyəsinin Heydər Əliyev Fondunun prezidenti

---

<sup>3</sup> Cəfərov S. “Xoşməramlı səfir” X Bakı, “ŞƏMS” nəşriyyatı. 2006, 192 s.; Əliyev Ə. “Xoşməramlı Səfir” BaKi, “ŞƏMS” nəşriyyatı, 2007, 212 s.; Hacızadə A.Şərqi fəxri ulduzu. Bakı, CBS PolygraphicProduction, 2013, 232 s.; Hüseynova İ. Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyəti nəciblik və mərhəmət nümunəsidir // Dirçəliş-XXI əsr , 2005-2006, № 94-95. s. 39; Quliyeva S. İSESKO və Azərbaycan əlaqələri // «Dövlət və din». 2009, №1(9), s.50-56; Mirələmov H. Missiya. İstanbul, BayTimePrintMatbassı, 2014, 400 s.

<sup>4</sup> Aslam S. Mehriban Aliyeva : An icon of Education, Peace and Development , 2012 //

[https://www.researchgate.net/publication/257931920\\_Mehriban\\_Aliyeva\\_An\\_Icon\\_of\\_Education\\_Peace\\_and\\_Development](https://www.researchgate.net/publication/257931920_Mehriban_Aliyeva_An_Icon_of_Education_Peace_and_Development)

Mehriban Əliyevanın adı ilə bağlı olduğu əsaslandırılmışdır. Bundan başqa, Ə. Əliyev tərəfindən tərtib olunmuş “Xoşməramlı səfir” adlı əsərdə Heydər Əliyev Fondunun prezidenti, YUNESKO-nun xoşməramlı səfiri Mehriban xanım Əliyevanın ölkəmizdə elmin, təhsilin, səhiyyənin və mədəniyyətin inkişafına verdiyi töhfələrdən bəhs olunur. Həmçinin, əsərdə Azərbaycanı beynəlxalq müstəvidə uğurla təmsil edərək, ölkəmizin dostları sırasının genişləndirilməsində oynadığı roldan bəhs olunur. “Mədəniyyətimizin və mədəni incilərimizin hamisi: Heydər Əliyev Fondunun və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun prezidenti, YUNESKO və İSESKO-nun xoşməramlı səfiri, 1-ci vitse prezident, Azərbaycanın Birinci xanımı Mehriban Əliyevanın mədəniyyət sahəsində fəaliyyəti: dövrü mətbuat materialları əsasında tərtib edilmişdir: 1995-2007” kitabında Azərbaycan mədəni dəyərlərinin qorunmasında və dünyada təbliğ olunmasında Heydər Əliyev Fondu və Azərbaycan Mədəniyyətinin Dostları Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyevanın fəaliyyəti işıqlandırılır.

Başqa bir qrup əsərlərdə isə, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən Xocalı soyqırımının tanınması istiqamətində həyata keçirilən kompleks tədbirlərdən bəhs olunur. Məsələn, belə əsərlərə nümunə olaraq V. Səmədovun “Leyla Əliyeva: “Xocalıya Ədalət!” (Beynəlxalq erməni terroruna qarşı yeni strateji model)”, A. Rasimoğlunun “Heydər Əliyev Fondu Xocalı faciəsini XX əsrin ən qanlı soyqırımlarından biri kimi tanıdıb”, T. Məhərrəmovanın “Xocalıya ədalət!” çağırışına dünya qoşulur”, Ə. Əroğlun “Erməni-daşnak faşizmi və Azərbaycan” (bədi publisistika)<sup>5</sup> və s. qeyd etmək olar.

Qeyd etdiyimiz əsərlərdə “Xocalıya ədalət” kampaniyasının mahiyyətindən və bu kampaniya çərçivəsində münaqişə vəziyyəti ilə

---

<sup>5</sup> Səmədov Vasif. Leyla Əliyeva: “Xocalıya Ədalət!” (Beynəlxalq erməni terroruna qarşı yeni strateji model). 3 cildə, 1 cild (Təkrar nəşr) Bakı, “CBS”, 2014, 344 s.; Rasimoğlu A. Heydər Əliyev Fondu Xocalı faciəsini XX əsrin ən qanlı soyqırımlarından biri kimi tanıdıb /Azərbaycan qəzeti, 2009, 26 fevral, №45, s.4; Rasimoğlu A. Heydər Əliyev Fondu Xocalı faciəsini XX əsrin ən qanlı soyqırımlarından biri kimi tanıdıb /Azərbaycan qəzeti, 2009, 26 fevral, №45, s.4; Məhərrəmov T. “Xocalıya ədalət!” çağırışına dünya qoşulur /“Kaspi”.-2014.-19 fevral, № 29, s.6; Əroğlun Ə. «Erməni-daşnak faşizmi və Azərbaycan» (bədi publisistika). Bakı, «Təhsil», 2007, 412 s.



bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması istiqamətində həyata keçirilən tədbirlərdən bəhs olunur. Heydər Əliyev Fondunun vitse-prezidenti Leyla Əliyevanın təşəbbüsü ilə həyata keçirilən “Xocalıya ədalət” kampaniyası Azərbaycanın ədalətli mövqeyinin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması istiqamətində olduqca təsirli bir vasitə kimi çıxış edir.

Sadalanarlardan əlavə olaraq, qeyd edə bilərik ki, Heydər Əliyev Fondu və Fondun prezidenti Mehriban Əliyeva haqqında xarici mətbuatlarda da mütəmadi məlumatlar paylaşılmaqda, Fond tərəfindən ayrı-ayrı ölkələrdə həyata keçirilən müxtəlif xarakterli tədbirlər və layihələr ətrafında geniş müzakirələr davam etməkdədir.

Milli brendləşmə ilə bağlı xarici ədəbiyyatlar silsiləsindən K. Dinniye-nin “National Branding Concepts” (milli brend konsepsiyası) P.Temporal “It's time for India to Brand itself” (Hindistanın milli brendləşməsi) A.Simon “Brand New Justice: The upside of global branding” (Yeni ədalət - Qlobal brendin üstün tərəfi) G.Szondi “The role and challenge of Country branding in Transition Countries”<sup>6</sup> (keçid ölkələrinin ölkə brendinin rolu və problemi) əsərlərini də qeyd etmək lazımdır. Bütün bu ədəbiyyatların Heydər Əliyev Fondunun milli brend kimi analiz edilməsində təməl əsaslar vermişdir.

Dissertasiyada yer verilən sivilizasiyalararası qarşıdurmanın araşdırılmasında F.Məmmədovun “Sivilizasiya”, Ə.Həbibbəylinin “Sivilizasiyaların kəsişməsində türk dünyası” və S.Xəlilovun “Dinlərin və sivilizasiyaların dialoqu” əsərləri xüsusi ilə seçilir.<sup>7</sup>

Tədqiqat işində həm də multikulturalizm və qloballaşan dövrdə mədəniyyətlər və dinlər araşdırılmışdır. Z. Həbibovanın

---

<sup>6</sup> Keith Dinnie (2008). *Nation Branding Concepts, Issues, Practice*; Paul Temporal (2009). *It's Time for India to Brand Itself*, *Times of India*, 22nd February 2009; Anhols, Simon (2003). *Brand New Justice: The upside of global branding*, Oxford: Butterworth-Heinemann; Szondi, G. *The Role and Challenges of Country Branding in Transition Countries: The Central European and Eastern European Experience. Place Branding and Public Diplomacy (2007)* 3.

<sup>7</sup> Məmmədov F. *Sivilizasiya*. Simurq, Bakı, 2016, s. 56; Həbibbəyli Ə. *Sivilizasiyaların kəsişməsində türk dünyası*. Elm və Təhsil, Bakı 2011, s.9; Xəlilov S. *Dinlərin və sivilizasiyaların dialoqu*. Azərbaycan, 2009, 13 noyabr, s.8

“Azərbaycandakı multikulturalizm ideya və dəyərlərinin təbliği”<sup>8</sup>, S.Xudanlı “Dinlərin və sivilizasiyaların dialoqu”<sup>9</sup>, Ə.Tağıyevin “Milli Kimlik və Multikultural proseslər”<sup>10</sup>, M.Barrett “Interculturalism and multiculturalism-similarities and differences”<sup>11</sup>, J. Espesito “The Islamic Threat -Myth or Reality”<sup>12</sup>, B. Khader “Muslims in Europe”<sup>13</sup>, M. Semati “Islamophobia, Culture and Race in the age Empire”<sup>14</sup> kimi əsərlər tədqiq edilmişdir.

**Tədqiqatın obyektı və predmeti.** Tədqiqatın obyektini Azərbaycan Respublikasının xarici-mədəni əlaqələri, predmetini isə Heydər Əliyev Fondunun bu sahədə fəaliyyət istiqamətləri təşkil edir.

**Tədqiqatın məqsəd və vəzifələri.** Tədqiqatın məqsədi Azərbaycan Respublikasının xarici-mədəni əlaqələrinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun oynadığı təsirli rolunun araşdırılmasından və arqumentli şəkildə açıqlıb göstərilməsindən ibarətdir. Qarşıya qoyulmuş məqsəddən çıxış edərək, aşağıdakı vəzifələrin yerinə yetirilməsi nəzərdə tutulmuşdur:

-Heydər Əliyev Fondunun yaranmasını zəruri edən tarixi şərait ətrafında təhlillərin aparılması;

-Heydər Əliyev Fondunun strukturu və fəaliyyət istiqamətlərinin ayrı-ayrı faktlar üzrə nəzərdən keçirilməsi;

-Beynəlxalq humanitar-mədəni əməkdaşlığın həm ikitərəfli, həm çoxtərəfli münasibətlərinin öyrənilməsi;

-Azərbaycanın çoxvektorlu humanitar-mədəni siyasətinin tədqiq edilməsi;

-Azərbaycan Respublikası xarici siyasətinin yumşaq güc amilinin

---

<sup>8</sup> Həbibova Z. Azərbaycandakı multikulturalizm ideya və dəyərlərinin təbliğində Heydər Əliyev Fondunun rolu artır, Xalq qəzeti.- 2014.- 9 iyul.- № 144.- S. 5.

<sup>9</sup> Xudanlı F. Mədəniyyətlərarası dialoq, pluralizm və mədəni müxtəliflik, 2018

<sup>10</sup> Tağıyev Ə. Milli Kimlik və Multikultural proseslər. Bakı Gənclik, 2017, s. 22-23

<sup>11</sup> Barrett M. Interculturalism and multiculturalism: similarities and differences. Council of Europe Publishing, 2013, s. 16

<sup>12</sup> Espesito J. The Islamic Threat: Myth or Reality. Oxford University Press Oxford, 1992

<sup>13</sup> Khader B. Muslims in Europe: The Construction of a Problem

<sup>14</sup> Semati M. Islamophobia, Culture and Race in the Age of Empire. Cultural Studies Vol. 24, No 2, March 2010, s.270.

araşdırılması;

-“Xocalıya ədalət” kompaniyası və münafişənin ədalətli tənzimlənməsində mümkün təsirlərin və təhlillərin aparılması;

-Azərbaycan həqiqətlərinin təbliğində Heydər Əliyev Fondunun rolunun öyrənilməsi.

**Tədqiqatın metodları.** Tədqiqatın metodoloji əsasını müasir dövrdə siyasi sahədə aparılan tədqiqatlarda geniş tətbiq olunan və mövzunun obyektiv şəkildə araşdırılmasına imkan verən metodlar sistemindən istifadə olunmuşdur. Müqayisəli və sistemli yanaşma üsullarından yaradıcı şəkildə istifadə olunmaqla tədqiqat işində sosial-siyasi proseslərin dərk olunmasının ümumelmi metodları, struktur-funksional, tarixi və siyasi təhlil, proqnozlaşdırma, məntiqi tədqiqat metodlarından istifadə olunmuşdur.

**Müdafiyyə çıxarılan əsas müddəalar** aşağıdakılardan ibarətdir:

-Dövlət vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunun başlıca elementi rolunda çıxış edən qeyri-hökumət təşkilatları vasitəsi ilə cəmiyyətin tələblərinə daha dəqiq cavab verəcək addımlar atır.

-Heydər Əliyev Fondunun yaradılmasının və fəaliyyətinin başlıca motivi bütün istiqamətlərdə milli maraqların qorunması, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, milli-mədəni dəyərlərimizin təbliğ olunmasının yeni fəaliyyət və yanaşma modeli kimi təbliğ edilməkdədir.

-Azərbaycanda vətəndaş cəmiyyətinin inkişafının hərəkətverici qüvvəsinə çevrilmiş Heydər Əliyev Fondunun unikallığını səciyyələndirən məqamların üzə çıxarılmasına imkan verməklə yanaşı, həm də ölkənin xarici-mədəni əlaqələrinin genişləndirilməsindəki rolu müəyyənləşdirilməkdədir.

- Heydər Əliyev Fondu öz milli-mədəni dəyərlərinin qorunması, təbliğ edilməsi ilə yanaşı, başqa xalqların mədəni dəyərlərinin qorunmasına böyük qayğı ilə yanaşmaqla bərabər dünyaya çağırış edir.

- Heydər Əliyev Fondu dünya xalqlarının maddi-mənəvi dəyərlərinin qorunmasında yaxından iştirak edərək, ümumilikdə beynəlxalq ictimai şüurda Azərbaycan dövlətinin pozitiv obrazını formalaşdırmağı bacarmışdır

- Heydər Əliyev Fondu Azərbaycanın ərazi bütövlüyünün təmin

olunması istiqamətində həyata keçirilən kompleks strategiyanın vacib elementinə çevrilmiş bu kampaniya beynəlxalq müstəvidə ölkəmizin ədalətli mövqelərinin möhkəmlənməsinə xidmət etməkdədir.

- Heydər Əliyev Fondu ölkənin xarici-mədəni əlaqələrinin, beynəlxalq münasibətlər sistemində milli maraqlarının qorunmasının yeni mexanizmini yaratmaqdadır.

**Tədqiqatın elmi yeniliyi.** “Azərbaycanın xarici-mədəni əlaqələrinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun rolu” mövzusunda həyata keçirilmiş elmi-tədqiqat işləri nəticəsində aşağıdakı elmi yeniliklər əldə olunmuşdur:

- ilk dəfə olaraq sivilizasiyalararası qarşıdurma ətrafında aparılan informasiya müharibəsində Heydər Əliyev Fondunun rolu elmi araşdırmanın mövzusu olmuşdur.

- ilk dəfə olaraq mədəniyyətlərarası münasibətlərin təbliğində və islamofobiya qorxusunun dəf edilməsində Heydər Əliyev Fondunun mədəni fəaliyyəti tədqiq edilmişdir.

- ilk dəfə olaraq diaspora institutunun lobbçilik fəaliyyətinin genişlənməsində və icra mexanizminə dəstəyində Heydər Əliyev Fondunun rolu araşdırmanın mövzusu olmuşdur.

- ilk dəfə olaraq Heydər Əliyev Fondu National branding (milli marka) qismində araşdırma mövzusu olmuşdur. Beynəlxalq münasibətlərdə ölkənin nüfuzunun artırılması naminə ölkələrlə əməkdaşlığa dayanan milli markası qismində Heydər Əliyev Fondunun xüsusi rolu tədqiq edilmişdir.

- Ermənistan-Azərbaycan münəqişəsinin və Qarabağ müharibəsinin mahiyyətinin təhrif edilməsində ermənipərəst xarici informasiya təbliğat maşının qarşısının alınmasında Heydər Əliyev Fondunun rolu sistemli öyrənilmişdir.

- Bütövlükdə Azərbaycana qarşı millətçi-təcavüzkar siyasət izləyən Ermənistanın, dünya erməniliyinin millətçi informasiya siyasətinin və fəaliyyətinin dayandırılmasına qarşı Heydər Əliyev Fondunun rolunu öyrənməyə cəhd edilmişdir.

- Ümumilikdə, Heydər Əliyev Fondunun alternativ diplomatiyanın bir qolu kimi icra mexanizmi, təbliğat funksiyaları və fəaliyyət strukturu öyrənilmişdir.

-Azərbaycan Respublikasında vətəndaş cəmiyyətinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun rolu araşdırılmışdır.

-Beynəlxalq humanitar-mədəni əməkdaşlığın genişləndirilməsində Heydər Əliyev Fondunun keçirdiyi tədbirlər sistemləşdirilmişdir.

-Azərbaycan Respublikasının suverenliyinin de-facto təbliğində Heydər Əliyev Fondunun rolu öyrənilmişdir.

-Şərq mədəniyyətinin vesternizasiya prosesinə qarşı düzgün reaksiya vermə mexanizminin hazırlanmasında və qloballaşma prosesində milli dəyərlərin asimilyasiya olmasının qarşısının alınmasında Heydər Əliyev Fondunun rolu öyrənilmişdir.

**Tədqiqatın nəzəri və praktik əhəmiyyəti.** “Azərbaycanın xarici-mədəni əlaqələrinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun rolu” mövzusunda dissertasiya işi Fondun fəaliyyəti, əsas missiyası haqqında hərtərəfli təsəvvürlərin yaradılması baxımından əhəmiyyətlidir. Heydər Əliyev Fondunun dünyanın ayrı-ayrı ölkələrində həyata keçirdiyi tədbirlər Qarabağ həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması istiqamətində fəaliyyət mexanizmləri və layihələr haqqında məlumatların əldə edilməsi baxımından da dissertasiya vacib əhəmiyyətə malikdir.

Analoji mövzular ətrafında elmi tədqiqat işləri aparan, dissertasiyalar hazırlayan zaman tədqiqatın nəticələrindən istifadə olunması imkanları da onun mühüm əhəmiyyətlərindən xəbər verir. Tədqiqat işinin nəticələrindən müvafiq mövzularla bağlı mühazirələr oxuyan, seminarlar təşkil edən zaman da istifadə oluna bilər.

**Tədqiqatın aprobasiyası və tətbiqi.** Tədqiqatın əsas nəticələri müəllifin Azərbaycanda və xaricdə çap olunmuş elmi məqalələrində və elmi konfranslardakı məruzələrində öz ifadəsini tapmışdır.

**Dissertasiya işinin yerinə yetirildiyi təşkilatın adı:** Bakı Dövlət Universiteti “Diplomatiya və müasir inteqrasiya prosesləri” kafedrası.

**Dissertasiyanın struktur bölmələrinin ayrılıqda həcmi və işarə ilə ümumi həcmi.** Tədqiqat işi “Giriş”, üç fəsil, səkkiz paraqraf, “Nəticə” və istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısından ibarətdir. Giriş – 20.661, I Fəsil – 124.984, II Fəsil – 82.884, III Fəsil – 52.727, Nəticə – 17.487 işarə və istifadə olunmuş ədəbiyyat siyahısından ibarət olmaqla 160 səhifə 321134 işarə həcmindədir.

## DİSSERTASIYANIN ƏSAS MƏZMUNU

Dissertasiyanın girişində mövzunun aktuallığı əsaslandırılmışdır, tədqiqat mövzusunun elmi işlənmə dərəcəsi təhlil edilərək, mövcud ədəbiyyata münasibət bildirilmişdir. Girişdə həmçinin, tədqiqatın məqsəd və vəzifələri müəyyənləşdirilir, elmi yeniliyi, nəzəri-metodoloji əsasları, nəzəri-praktiki əhəmiyyəti, aprobasiyası göstərilmişdir.

Dissertasiyanın birinci fəslı **“Heydər Əliyev Fondunun yaranması və fəaliyyət istiqamətləri”** adlanır. Bu fəslin **“Qeyri-hökumət təşkilatları vətəndaş cəmiyyətinin əsas elementi kimi”** adlanan birinci paraqrafında qeyri-hökumət təşkilatının mahiyyəti və cəmiyyətdə yeri və rolu tədqiq edilmişdir. Qeyd olunur ki, Qeyri-hökumət təşkilatlarının mövcudluğu hər şeydən öncə, vətəndaş cəmiyyətinin mövcudluğuna dəlalət edir. Cəmiyyətdə QHT-lərin yüksək fəallığı vətəndaş cəmiyyətinin inkişaf səviyyəsinin göstəricisidir. Cəmiyyətdə QHT-lər onun üzvlərinin fərqli maraqlarının təmin olunduğu müstəvi rolunda çıxış edir. Vətəndaş cəmiyyətinin əsas elementi rolunda çıxış edən QHT-lər ən müxtəlif istiqamətlərdə fəaliyyət göstərirlər. Cəmiyyətin stabilliyinin təminatçısı rolunda məhz QHT-lər çıxış edirlər. Belə ki, cəmiyyət üzvləri öz maraqlarını təmin etmək imkanlarını əsasən QHT-lər çərçivəsində reallaşıdır bilirlər. Digər mühüm məqam isə ondan ibarətdir ki, cəmiyyətdəki progressiv dəyişiklikləri QHT-lərin təşəbbüsləri və fəaliyyəti şərtləndirir. Bu tezis demək olar ki, bütün müasir cəmiyyətlərdə öz təsdiqini tapır. Məsələn, Azərbaycan Respublikasında vətəndaş cəmiyyətinin əsas dayaqlarından, inkişafın və yeniləşmənin təşəbbüskarlarından biri rolunda Heydər Əliyev Fondu çıxış edir. Yuxarıda qeyd etdiyimiz fəaliyyət sahələrinin hamısında Heydər Əliyev Fondunun ciddi fəallığını müşahidə etmək mümkündür. Bütün sahələrdəki uğurların əsas müəllifi rolunda məhz Fond və onun rəhbərliyi çıxış edir. Heydər Əliyev Fondunun elm, təhsil, mədəniyyət, idman, səhiyyə və s. sahələrə xüsusi diqqət yetirməsindən və bu sahələrdə ciddi layihələrin həyata keçirilməsindən sonra, müvafiq istiqamətlərdə çox ciddi müsbət dəyişikliklərin baş verməsinin şahidi olduq.

Birinci fəslin ikinci paraqrafı **“Heydər Əliyev Fondunun**

**yananmasını zəruri edən tarixi şərait”** adlanır. Bu paraqrafda Heydər Əliyev Fondunun yanması prosesi təhlil olunaraq, qeyd edilir ki, bu gün Azərbaycanın davamlı inkişafında, ciddi sosial-iqtisadi xarakterli fəaliyyətlərin həyata keçirilməsində, uğurlu xarici-mədəni əlaqələrin qurulmasında və s. olduqca böyük, təsirli rolu olan Heydər Əliyev Fondunun yaradılması zərurətini meydana çıxaran başlıca motivlərdən biri də məhz Heydər Əliyev irsini davam etdirməkdən, onun ideyalarının yaşadılmasından və inkişaf etdirilməsindən, reallaşdırılan müxtəlif xarakterli fəaliyyətlər zamanı bu ideyalara istinad olunmasını təmin etməkdən ibarət idi. Azərbaycanın özündə inkişafı, tərəqqini, uğuru, demokratiya və vətəndaş cəmiyyəti quruculuğunu, güclü dövlətçiliyi, təhlükəsizliyi və s. təcəssüm etdirən son 20 illik tarixinin yaradıcısı Heydər Əliyevdir. Heydər Əliyev Fondu bir sıra mühüm xüsusiyyətlərinə görə oxşar təşkilatlardan ciddi şəkildə fərqlənir. Heydər Əliyev Fondunu səciyyələndirməyə imkan verən mühüm xüsusiyyətlərdən biri də ondan ibarətdir ki, Fond hər bir sahə ilə bağlı fəaliyyətini sistemli və ardıcıl şəkildə qurur. Belə ki, diqqət yetirsək görürük ki, Heydər Əliyev Fondunun xarakterindən asılı olmayaraq istənilən sahədə fəaliyyəti konkret proqrama və strategiyaya əsaslanır. Bu səbəbdən, Heydər Əliyev Fondunun hər bir sahə üzrə həyata keçirdiyi layihə ciddi uğurların əldə olunmasını şərtləndirmişdir. Bundan başqa, fond öz fəaliyyətində hər bir sahənin xüsusiyyətlərindən çıxış edərək, xüsusi fəaliyyət prinsiplərini və strategiyasını müəyyənləşdirir. Heydər Əliyev Fondunun prezidenti Mehriban xanım Əliyeva Fondun fəaliyyət istiqamətlərini xüsusi həssaslıqla izləyir, atılan hər bir addımın birbaşa milli inkişafa və tərəqqiyə xidmət etməsinə ciddi diqqət yetirir.

Birinci fəslin **“Heydər Əliyev Fondunun strukturu və fəaliyyət istiqamətləri”** adlanan üçüncü paraqrafında əsasən Heydər Əliyev Fondunun müxtəlif istiqamətlərdə həyata keçirdiyi fəaliyyət tədqiq olunmuşdur. Azərbaycan Respublikasında vətəndaş cəmiyyətinin mövcudluğunun ən bariz göstəricisi olmaqla, Heydər Əliyev Fondu həm də bu cəmiyyətin inkişafında olduqca təsirli rol oynamaqdadır. Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyət istiqamətləri və konkret sahələrdə əldə etdikləri möhtəşəm uğurlar Fondun strukturunun olduqca yaxşı müəyyənləşdirildiyini sübut edir. Fondun strukturunu yaxından

nəzərdən keçirməklə buna əmin olmaq mümkündür.

Heydər Əliyev Fonduna ümumi rəhbərliyi onun Prezidenti həyata keçirir. Fondun fəaliyyət istiqamətlərini və prioritetlərini, strukturunu, kadr heyətini və digər məsələləri məhz onun Prezidenti müəyyən edir.

Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyət istiqamətlərini təhlil edərkən və ya nəzərdən keçirərkən qeyd edilməsi vacib olan ilkin məqam ondan ibarətdir ki, o, hər şeydən öncə Azərbaycanda yeni cəmiyyət quruculuğunda yaxından iştirak etməkdədir. Hətta, Heydər Əliyev Fondunun bir çox hallarda yeni cəmiyyətin konturlarını müəyyənləşdirdiyini də söyləmək mümkündür. Təbii ki, Heydər Əliyev Fondu müxtəlif layihələr çərçivəsində ölkənin sosial-iqtisadi inkişafında əhəmiyyətli rol oynamaqdadır. Fondun fəaliyyətinin prioritet istiqamətlərini elm, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət, idman və ekologiya sahələrində mühüm proqram və layihələri işləyib hazırlamaq və həyata keçirmək təşkil edir.<sup>15</sup>

Dissertasiyanın ikinci fəslı **“Beynəlxalq humanitar-mədəni əməkdaşlığın ikitərəfli və çoxtərəfli münasibətlərində Heydər Əliyev Fondunun rolu”** adlanır.

Bu fəslin **“Azərbaycanın xarici-mədəni əlaqələrinin imperativləri və istiqamətləri”** adlanan birinci paraqrafında qeyd olunur ki, müasir dövrdə beynəlxalq münasibətlər müstəvisində hər bir dövlətin mövqeyi milli maraqlarını müdafiə etməsi, qlobal təhdid və çağırışlara dəqiq və adekvat reaksiyası onun yürütdüyü xarici siyasətdən çox asılıdır. Aydınır ki, bu sahədə müsbət nəticələri təmin edən vacib amillərdən biri də milli və ümumbəşəri mənafelərin mümkün dərəcədə bir-biri ilə uzlaşdırılması, habelə xarici siyasət prioritetlərinin dəqiq hədəflərinin müəyyən olunmasıdır. Bu minvalda humanitar siyasət insanın, cəmiyyətin, bütövlükdə isə bəşəriyyətin mənafelərini diqqət etməkdədir. Eləcə də ölkə daxilində ictimai-siyasi vəziyyətin sabitliyini təmin edərək dövlət-cəmiyyət münasibətlərini möhkəmləndirərək, digər tərəfdən, xarici siyasətin effektivini artırmaqla xalqlar, dövlətlər və fərqli mədəniyyətlər arasında əlaqələrin genişlənməsinə əlverişli zəmin yaratmaqdadır. Odur ki,

---

15 <http://www.1news.az/authors/oped/20160523122244929.html>(müraciət tarixi:13.11.16)



humanitar-mədəni və ya xarici-mədəni siyasətin məqsədləri sırasına dövlətlər arasında ədalətli, bərabərhüquqlu, qarşılıqlı faydalı əlaqələrin qurulması və möhkəmləndirilməsi, onların suverenlik hüququnun qorunması, xalqların və mədəniyyətlərin dialoqunun genişləndirilməsi, qlobal humanitar problemlərin birgə həlli, mübahisəli məsələlərin danışıqlar yolu ilə tənzimlənməsi daxil edilmişdir.

Azərbaycan Respublikasında “humanitar siyasət”i (xarici-mədəni) təkcə elm, təhsil, səhiyyə və mədəniyyət, ölkədə milli və vətəndaş birliyinin möhkəmləndirilməsi, insan hüquq və azadlıqlarının, tolerantlıq və dini plüralizm prinsiplərinin təminatı deyil eləcə də etnomədəni və dini müxtəlifliyi ilə seçilən, müstəqil siyasətinə, geosiyasi və geoiqtisadi mövqeyini önə çıxardan siyasi bir konsepsiyadır. Bundan başqa humanitar-mədəni siyasət müasir regional və qlobal problemlərin müsbət həllində, mədəniyyətlər arasında dialoqun əldə edilməsində, inteqrasiya və qarşılıqlı faydalı əməkdaşlıq proseslərinin inkişafında, risk və təhdidlərin qabaqlanmasında mühüm rol oynamaqdadır. O da aydındır ki, demokratik cəmiyyət ölkədə humanizm prinsiplərinə necə və hansı səviyyədə riayət olunması ilə sıx bağlıdır. Bu da özlüyündə güclü xarici siyasətin təməlini qoymaqdadır. Cənab Prezident İlham Əliyevin sözləri ilə desək, Azərbaycan Respublikasının xarici siyasəti onun daxili siyasətinin məntiqi davamıdır

Bu fəslin **“Azərbaycan Respublikasının xarici-mədəni əlaqələrinin inkişafında Heydər Əliyev Fondunun rolu”** adlanan ikinci paragrafında qeyd olunur ki, Azərbaycan Respublikasının xarici mədəni əlaqələrinin inkişaf etdirilməsində Heydər Əliyev Fondunun rolu əhatəli şəkildə tədqiq edilmişdir. Qeyd olunur ki, Heydər Əliyev Fondu genişmiqyaslı xarici-mədəni əlaqələr sistemində iştirak etməkdədir. Artıq qeyd etdiyimiz kimi, Heydər Əliyev Fondunun yaradılması motivi əsasən ümumilli lider Heydər Əliyev irsinin qorunması, təbliğ edilməsi, Azərbaycan həqiqətlərinin dünyaya çatdırılması, Azərbaycan mədəniyyətinin, dəyərlərinin, tarixinin tanıtılması istiqamətində fəaliyyəti həyata keçirməkdən ibarət olmuşdur. Müvafiq olaraq, Fond tərəfindən onun fəaliyyətə başladığı gündən Azərbaycan xalqının rifahının qorunması, milli-mənəvi

dəyərlərin qorunması və s. istiqamətində olduqca ciddi layihələr işlənib hazırlanıb, həyata keçirilmişdir. Azərbaycan həqiqətlərinin, mədəni dəyərlərinin beynəlxalq ictimaiyyətin diqqətinə çatdırmaq üçün təbii ki, beynəlxalq təmasların genişləndirilməsi tələb olunurdu. Bu baxımdan, Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyətinin vacib istiqamətlərindən biri də xarici ölkələrlə əlaqələrin genişləndirilməsindən ibarət olmuşdur. Fondun beynəlxalq əlaqələr sistemində fəallıq nümayiş etdirməsi ümumilikdə, Azərbaycan dövlətinin xarici-mədəni əlaqələrinin əhəmiyyətli dərəcədə genişlənməsini şərtləndirmişdir. Həyata keçirilən tədbirlər hər şeydən öncə, Azərbaycan dövlətinin pozitiv beynəlxalq imicinin yaradılmasına və möhkəmləndirilməsinə yönəldilmişdir. Demək olar ki, bütün əməkdaşlıq sahələrində əlaqələrin yaradılması və inkişaf etdirilməsi daim diqqət mərkəzində olmuşdur. Elm, təhsil, səhiyyə, mədəniyyət sahələrində xarici tərəfdaşlarla birgə layihələrin işlənib hazırlanması və həyata keçirilməsi ölkəmizi tanıtmaqla yanaşı, müvafiq sahələrdə ciddi keyfiyyət dəyişikliklərini təmin etmişdir.

Heydər Əliyev Fondu Azərbaycan Respublikasının xarici, ictimai, humanitar, siyasi, iqtisadi və mədəni strategiyasının reallaşdırılmasının səmərəli vasitələrindən biri rolunda çıxış etməkdədir. Fond həm ayrı-ayrı dövlətlərlə, həm də nüfuzlu beynəlxalq və regional təşkilatlarla bütün istiqamətlərdə konstruktiv əməkdaşlıq qurmaqla, beynəlxalq miqyasda Azərbaycan dövlətinin pozitiv imicini formalaşdırmağa çalışmışdır.

Dissertasiyanın ikinci fəslinin **“Beynəlxalq humanitar-mədəni əməkdaşlığın genişlənməsində Heydər Əliyev Fondunun keçirdiyi tədbirlər”** adlanan üçüncü paragrafında əsaslandırılır ki, Heydər Əliyev Fondu mədəniyyətlərarası dialoqun təmin olunmasında əvəzsiz rol oynamaqdadır. Azərbaycanla yanaşı, bir çox digər ölkələrdə də mədəniyyət abidələrinin bərpasına diqqət mərkəzində olmuşdur. Fəaliyyətə başladığı vaxtdan etibarən Heydər Əliyev Fondu dünyanın ən müxtəlif ölkələrində ümummbəşəri əhəmiyyət kəsb edən maddi-mədəni abidələrin bərpa olunması sahəsində təşəbbüslərlə çıxış etmişdir və böyük fəallıq göstərmişdir. Təkcə islam dünyası dini, mədəni abidələrin bərpası deyil, həm də xristian dünyasına mənsub abidələrin bərpası Fondun diqqət mərkəzində olmuşdur. Bunu sübut

edəcək çoxsaylı maraqlı faktlar mövcuddur.

Heydər Əliyev Fondu dünyanın bir çox dövlətlərində ciddi humanitar aksiyalar həyata keçirmişdir və bu istiqamətdə fəaliyyətini davam etdirməkdədir. Humanitar xarakterli layihələr Azərbaycanın beynəlxalq pozitiv imicinin yaranması və möhkəmlənməsi baxımından olduqca əhəmiyyətlidir.

Dissertasiyanın üçüncü fəslı **“Azərbaycan həqiqətlərinin təbliğində Heydər Əliyev Fondunun rolu”** adlanır. Bu fəslin **“Heydər Əliyev Fondunun xarici-mədəni əlaqələri ilə bağlı fəaliyyətində Qarabağ məsələsi”** adlanan birinci paraqrafında qeyd olunur ki, Heydər Əliyev Fondu Qarabağ həqiqətlərinin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması sahəsində daim öndədir. Fondun prezidenti Mehrıban xanım Əliyeva bütün istiqamətdə ermənilərin informasiya mübarizəsinin qarşısının alınmasında ciddi tədbirlər həyata keçirmişdir. Xüsusi olaraq qeyd etmək lazımdır ki, Fond elə yarandığı gündən fəaliyyətinin əsas istiqaməti kimi, məhz Qarabağ münaqişəsi ilə bağlı həqiqətlərin beynəlxalq müstəvidə yayılmasını müəyyənləşdirmişdir. Fond bu istiqamətdə bütün imkanları səfərbər etməklə, qısa zaman kəsiyində titanik addımlar atmışdır. İlk öncə kifayət qədər unikal sayılacaq bir addım atılmışdır.

Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsi ilə bağlı həqiqətlərin dünya ictimaiyyətinin diqqətinə çatdırılması ümumi dövlət strategiyası olmaqla, həm də bütün ictimai səylərin səfərbər olunmasını tələb edir. Rəsmi dövlət xətti ilə yanaşı, bu sahədə Heydər Əliyev Fondu olduqca böyük təşəbbüskarlıq və fəallıq nümayiş etdirmişdir. Qeyd etmək lazımdır ki, Heydər Əliyev Fondu Qarabağ həqiqətlərinin təbliği istiqamətində bütün qurumlardan daha artıq fəallıq göstərmişdir.

Dissertasiyanın üçüncü fəslinin ikinci paraqrafında **“Xocalıya ədalət”** kompaniyasının münaqişənin tənzimlənməsi prosesinə təsirləri tədqiq olunmuşdur. Belə ki, üçüncü fəslin **“Xocalı həqiqətlərinin təbliğ istiqamətində Heydər Əliyev Fondunun xarici-mədəni fəaliyyəti”** adlı ikinci paraqrafında əsaslandırılır ki, Heydər Əliyev Fondu tərəfindən həyata keçirilən **“Xocalıya ədalət”** kampaniyası münaqişənin ədalətli tənzimlənməsi istiqamətində daha inamlı addımların atılmasını şərtləndirir. Kampaniyanın həyata keçirilməsi prosesinin bir sıra məqamlarına diqqət yetirməklə, buna

əmin olmaq mümkündür. Heydər Əliyev Fondu fəaliyyətinin elə ilk illərindən münaqişə həqiqətlərinin tanınması istiqamətində intensiv addımlar atmağa başlamışdır. Qısa zaman ərzində bu istiqamətdə olduqca böyük işlər həyata keçirilmişdir.

Heydər Əliyev Fondu tərəfindən “Xocalıya ədalət” kampaniyası çərçivəsində atılan addımlar Ermənistan-Azərbaycan münaqişəsinin ədalətli tənzimlənməsi istiqamətində Azərbaycanın mövqelərinin möhkəmlənməsinə xidmət edir.

**Nəticədə** tədqiqata yekun vurulmuş, elmi-analitik ümumiləşdirmələr aparılmış, habelə problemin həlli ilə bağlı mülahizələr, nəzəri və praktik xarakterli təklif və tövsiyələr irəli sürülmüşdür.

Nəticədə qeyd olunmuşdur ki, Azərbaycan Respublikasında Heydər Əliyev Fondunun dövlətin sosial-iqtisadi siyasətinin səmərəliliyinin artırılmasında kifayət qədər təsirli rolu vardır. Həmçinin, bir daha nəzərə çatdırılmışdır ki, Heydər Əliyev Fondunun başlıca məqsədi ümummillə lider Heydər Əliyevin ideyalarının öyrənilməsindən, təbliğ edilməsindən və yayılmasından ibarətdir.

Bununla yanaşı Heydər Əliyev Fondu mədəni diplomatiya yumşaq gücün bir forması kimi milli brendləşmədə məxsusi rol oynayır. Fondun mədəni diplomatik fəaliyyəti əcnəbi əhalinin Azərbaycan haqqında təsəvvürlərinə müsbət təsir göstərməkdədir.

Humanitar-mədəni diplomatiyanın və milli brendinin maraqlı bir ölçüsündən istifadə edən Heydər Əliyev Fondu etnik münaqişələrin əsasını təşkil edən etnik nifrətin yumşaldılmasına beləliklə, etnik nifrət buzunun əriməsinə və ya ən azı sönməsinə səbəb olmaqla münaqişənin həllinə və transformasiyasına töhfə verməkdədir.

Heydər Əliyev Fondu bu minvalda müxtəlif sivilizasiyalar, dinlər və mədəniyyətlər arasında körpü yaratmağı üzərinə götürmüşdür ki, bu da Azərbaycanın formalaşmaqda olan milli brendinin mühüm tərkib hissəsinə çevrilmişdir. Fondun mədəni diplomatiyasını uğurlu edən onun mədəni mübadilədə bərabər iştirakını təmin etməsidir.

Müasir dövrdə qlobal müstəvidə formalaşan yeni dünya düzənində universal dəyərlərin və multikultural mühitin prinsipləri öz əksini tapmaya bilir. Liberal dünya formatının tərəfdarları beynəlxalq münasibətlər sistemində yalnız və yalnız Qərbi dünyasının qəbul etdiyi

vahid universal dəyərləri təbliğ edir. Burda Qərbin qəbul etdiyi dəyərləri bütün dünyaya ümumbəşəri prinsiplər kimi qəbul etdirməsi doğru olmaz. Heydər Əliyev Fondu Şərqi və Qərbi özündə birləşdirən dəyərləri təbliğ etməkdədir.

Dünyanı Şərq mədəniyyəti ilə Qərb texnologiyası idarə edir və bir birləri ilə vəhdətdədirlər. Bu düzən pozularsa xaos baş verə bilər. Bu kontekstdə Şərq və Qərb bir-birlərinə güzəştə gedərək fəaliyyət göstərməli, bir-birindən faydalanmalıdırlar. Ancaq bu halda dünyaya sülh və əmin-amanlıq gətirmək olar. Şərq mədəniyyətini və Qərb texnoloji yeniliklərini, strukturunu və strategiyasını özündə birləşdirən Heydər Əliyev Fondunun məhz missiyası regiona sülhü və əmin-amanlığı gətirmək və dünyaya bu gözəl örnəyi nümayiş etdirməkdir.

**Dissertasiya işinin əsas məzmunu müəllifin çap etdirdiyi əşyağıdakı əsərlərdə öz əksini tapmışdır:**

1. Azərbaycan mədəni əlaqələrinin inkişafında “Heydər Əliyev Fondu”nun Rusiya Federasiyasındakı nümayəndəliyinin rolu // Azərbaycan dövlət quruculuğu və beynəlxalq münasibətlər institutunun Dirçəliş jurnalı., B., 2013, s.72-84.

2. Heydər Əliyev Fondu: Şəxsiyyətin fenomeni və milli-mənəvi dəyərlərimiz, Bakı 2013

3. Heydər Əliyev Fondunun fəaliyyəti dövlət siyasətinə ciddi dəstəkdir // “Sosial, iqtisadi və siyasi sferaların qarşılıqlı təsir problemləri” mövzusunda Respublika səviyyəli elmi-praktiki konfransın materialları (24-15 noyabr, 2016), B., 2016, s.222-226

4. Heydər Əliyev Fondunun yaranması və fəaliyyətə başlamasını şərtləndirən amillər // Tarix və onun problemləri”, nəzəri, elmi, metodik jurnal., №2, B., 2017, s. 292-298

5. Xocalıya ədalət” kampaniyası və münəqişənin tənzimlənməsi problemi // “Tarix və onun problemləri”, nəzəri, elmi, metodik jurnal, №3, B., 2017, s.211-216

6. Heydər Əliyev Fondunun humanitar sahədə fəaliyyəti // AMEA-nın Fəlsəfə institutunun elmi əsərləri. Beynəlxalq elmi-nəzəri jurnal. B., 2018, №2 (31), s.218-223

7. Основные направления деятельности Фонда Гейдара Алиева в зарубежных странах // Евразийский научный журнал. Москва, 2018, № 12. ст.63-66.

8. Факторы, обуславливающие формирование и деятельность Фонда Гейдара Алиева // «Гилея» научный вестник, Украинская академия наук, Всеукраинская общественная организация, «Видавництво», Киев, выпуск 2019, №2, с.321-329.

9. Heydər Əliyev Fondunun UNESCO ilə əməkdaşlıq istiqamətləri // Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyası “Heydər Əliyev və Azərbaycan Respublikasının müasir innovativ inkişafı” mövzusunda doktorant və dissertantların elmi-praktiki konfransının mate-rialları. 07 may 2021-ci il, Bakı, “Aspoliqraf”, 2021, s.30-35.

10. Heydar Aliyev and the foreign polisy strategy of the Republic of Azerbaijan // the EMISSC 2022, Tashkent.

Dissertasiyanın müdafiəsi 24 iyun 2022-ci il saat 11<sup>00</sup>-da Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının nəzdində fəaliyyət göstərən FD.2.30 Dissertasiya şurasının iclasında keçiriləcək.

Ünvan: AZ 1001, Bakı şəhəri, Lermontov küç. 74

Dissertasiya ilə Azərbaycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının kitabxanasında tanış olmaq mümkündür.

Dissertasiya və avtoreferatın elektron versiyaları Azər-baycan Respublikasının Prezidenti yanında Dövlət İdarəçilik Akademiyasının rəsmi internet saytında yerləşdirilmişdir.

Avtoreferat 23 may 2022-ci il tarixində müvafiq ünvanlara göndərilmişdir.

Çapa imzalanıb: 19. 05. 2022

Kağızın formatı: A5

Həcm: 35661

Tiraj: 100